

บทที่ 6

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง "บทบาทของรายการถ่ายทอดพระราชพิธีและพิธีสำคัญของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ต่อการธำรงรักษาสถาบันพระมหากษัตริย์ ในวโรกาสเฉลิมฉลองพระชนมพรรษา ครบ 60 ปี" มีจุดมุ่งหมายหลักในการชี้ให้เห็นถึงการทำงานของกลไกรายการถ่ายทอดพระราชพิธีและพิธีสำคัญ ปฏิบัติการในการธำรงรักษาสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยการศึกษาได้มุ่งอธิบายถึงองค์ประกอบและการทำงานของรายการถ่ายทอดพระราชพิธีและพิธีสำคัญ รูปแบบการนำเสนอบทบาทของกระบวนการ ในการสร้างความหมายของเนื้อหารายการปฏิบัติการในฐานะกลไกในการธำรงรักษาสถาบันพระมหากษัตริย์

การศึกษาดังกล่าวเป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ เป็นแนวทางในการศึกษา ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนที่มีต่อสังคม แนวคิดเกี่ยวกับสื่อมวลชนกับการสร้างจิตสำนึก

แหล่งข้อมูลที่ใช้เป็นหลักฐานประกอบการศึกษาในครั้งนี้ ประกอบด้วย แถบบันทึกเสียงรายการถ่ายทอดพระราชพิธีและพิธีสำคัญเนื่องในมหามงคลสมัยเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมพรรษา 5 รอบ ตั้งแต่ 1 มกราคม ถึง 31 ธันวาคม 2530 (รวม 1 ปี) สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) ซึ่งได้แก่ ผู้บริหาร ผู้บรรยาย และเจ้าหน้าที่ ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ที่ทำงานเกี่ยวกับรายการถ่ายทอดพระราชพิธีและพิธีสำคัญ รวมทั้งข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถนำมาใช้อ้างอิงได้ ผลจากการศึกษาสามารถนำมาสรุปได้ 3 ประเด็น ดังนี้

1. องค์กรและการทำงานรายการถ่ายทอดพระราชพิธีและพิธีสำคัญของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย พบว่า สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยไม่ได้กำหนดนโยบายในการถ่ายทอดเสียงรายการพระราชพิธีและพิธีสำคัญไว้เป็นการเฉพาะอย่างชัดเจน หากแต่ได้แฝงอยู่ในภารกิจหน้าที่ 3 ประการ ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างศรัทธาและสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ การดำเนินการขององค์กรและบุคลากรเป็นไปโดยสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลทุกรัฐบาล ที่มุ่งเทิดทูนและรักษาไว้ซึ่งสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นองค์ประมุข

การทำงานขององค์กรและบุคลากรดังกล่าว จึงสอดคล้องกับทัศนะที่ว่า ปฏิบัติการสื่อมวลชนไทย โดยเฉพาะสื่อประเภทไฟฟ้า เป็นส่วนหนึ่งของอุดมการณ์กลไกแห่งรัฐ ถ้าเป็นสื่อมวลชนของรัฐก็มีแนวโน้มจะนำเสนอรายการเพื่อสร้างความนิยมต่อรัฐบาลและยึดค่านิยมหลักของสังคม ทั้งยังสอดคล้องกับข้อสันนิษฐานประการที่ 2 ที่ว่ารายการถ่ายทอดพระราชพิธีและพิธีสำคัญ มีจุดมุ่งหมายเพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ต่อสังคมไทย

2. รูปแบบการนำเสนอรายการถ่ายทอดพระราชพิธีและพิธีสำคัญกับการธำรงรักษาสถาบันพระมหากษัตริย์ พบว่า รูปแบบ (format) ของรายการถ่ายทอดพระราชพิธีและพิธีสำคัญ มีรูปแบบเป็นการบรรยายเหตุการณ์ (commentary) ซึ่งผู้บรรยายสามารถสอดแทรกความคิดเห็นหรือความรู้สึกพร้อมกันไปได้ในเวลาเดียวกัน ประกอบกับรูปแบบที่อยู่ภายใต้โครงสร้างของการเปิดค้น และปิดท้ายรายการที่มีลักษณะเฉพาะดังกล่าว ทำให้รายการถ่ายทอดพระราชพิธีและพิธีสำคัญสามารถสร้างลักษณะรายการถ่ายทอดของทางราชการ (formal) ที่มีทั้งความน่าเชื่อถือ ความศักดิ์สิทธิ์จริงจัง และความเป็นกันเอง (informal) พร้อมกันไป

3. บทบาทของกระบวนการสร้างความหมายของเนื้อหารายการถ่ายทอดพระราชพิธีและพิธีสำคัญ ปฏิบัติการในฐานะกลไกในการธำรงรักษาสถาบันพระมหากษัตริย์

ผลจากการศึกษาเนื้อหารายการถ่ายทอดพระราชพิธีและพิธีสำคัญพบว่า กระบวนการสร้างความหมายของเนื้อหารายการปฏิบัติการในฐานะกลไกในการธำรงรักษาสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังนี้

3.1 เนื้อหาของรายการ พบว่ามีการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องราวสำคัญ ๓ 2 ประการ คือ เรื่องราวที่เกี่ยวกับพระราชพิธีและพิธีสำคัญกับเรื่องราวที่เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์

เนื้อหาที่เกี่ยวกับพระราชพิธีและพิธีสำคัญ การนำเสนอมีทั้งลักษณะของการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ขั้นตอนและลำดับเหตุการณ์ ตลอดจนเกร็ดความรู้ ภูมิหลังเกี่ยวกับพระราชพิธีและพิธีสำคัญ

นอกจากนี้ การนำเสนอยังเป็นไปโดยการสอดแทรกข้อคิดเห็นในเชิงโน้มน้าวความรู้สึกของผู้ฟังให้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของพระราชพิธีในความหมายที่ว่าพระราชพิธีเป็นพิธีกรรมของสถาบันพระมหากษัตริย์ซึ่งถือเป็นพิธีอันศักดิ์สิทธิ์ เป็นพิธีที่มีคุณค่าในด้านบำรุงขวัญของประชาชนและในด้านการรักษามรดกทางวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามของชาติ ซึ่งก็คือเอกลักษณ์ของความเป็นไทย เนื้อหาที่เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ พบว่าการนำเสนอเป็นไปในลักษณะของการตอกย้ำถึงความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ต่อประเทศชาติและประชาชน ความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ต่อศาสนา และความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ต่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคม

ผลการนำเสนอของเนื้อหารายการในลักษณะของการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ภูมิหลังของพระราชพิธีและพิธีสำคัญ ตลอดจนสิ่งที่เกี่ยวข้องกับพระราชพิธีและพิธีสำคัญ ย่อมทำให้ผู้ฟังมีความรู้ ความเข้าใจถึงบริบทของสังคมไทยในช่วงเวลาต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ลักษณะดังกล่าวเท่ากับเป็นการถ่ายทอดความรู้ ค่านิยม และบรรทัดฐานทางสังคมให้กับผู้ที่ยังไม่เคยรู้เรื่องมาก่อนได้ทราบ จึงสอดคล้องกับหน้าที่ของสื่อมวลชนในการถ่ายทอดมรดกทางสังคมจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง (Transmission of the social heritage)

สำหรับการนำเสนอเนื้อหารายการ ซึ่งมีลักษณะเป็นการสร้างความหมายเพื่อต่อยอดถึงความสำคัญของพระราชพิธีและพิธีสำคัญและความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ต่อสถาบันหลักทางวัฒนธรรมและสังคมไทย ด้วยการอธิบายข้อเท็จจริง การเสนอข้อคิดเห็น การตีความเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันของคนในท้องถิ่นสังคมและประเทศชาติ ให้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของพระราชพิธีและพิธีสำคัญและความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ที่มีต่อสังคมไทย โดยส่วนรวม ถือว่า ได้ทำหน้าที่ในการต่อยอดเพื่อสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับหน้าที่ของสื่อมวลชนที่มีต่อสังคมในการประสานสัมพันธ์ส่วนต่าง ๆ ของสังคม (Correlation of the parts of society) ทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับสื่อมวลชนกับการสร้างจิตสำนึก

3.2 การนำเสนอ พบว่ารายการถ่ายทอดพระราชพิธีและพิธีสำคัญ มีลักษณะของการนำเสนอที่น่าสนใจ 4 ประการ คือ

- การเลือกสรรเนื้อหา พบว่าการนำเสนอเนื้อหาของรายการที่เป็นไปในเชิงให้ความรู้ความเข้าใจถึงประวัติความเป็นมาของพระราชพิธีและพิธีสำคัญและที่เป็นไปในเชิงของการต่อยอดเพื่อสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ล้วนเป็นข้อมูลที่มีลักษณะเจาะลึกถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องกับพิธีมากกว่าที่จะเป็นข้อมูลพื้นฐานทั่วไป แสดงให้เห็นว่าผู้บรรยายมีการเตรียมตัวในการแสวงหาข้อมูลและมีการเลือกสรรข้อมูลเพื่อนำมาใช้บรรยายเป็นการล่วงหน้า

- การใช้ภาษา พบว่ามีการใช้ภาษาที่สุภาพทั้งแบบที่เป็นทางการ (formal) และแบบไม่เป็นทางการ (informal) การใช้ถ้อยคำ ประโยค หรือข้อความที่เป็นไปในลักษณะของการเลือกสรรเพื่อต่อยอดและโน้มน้าวจิตใจของผู้ฟังให้ตระหนักถึงความสำคัญของพระราชพิธีหรือพิธีสำคัญ โดยเฉพาะความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ การต่อยอดเป็นไปทั้งโดยจงใจและโดยจิตสำนึก (consciousness)

- สลีลาของผู้บรรยาย พบว่า สลีลาของผู้บรรยายใช้ในการนำเสนอมีลักษณะเป็นการเล่า

เรื่อง (talk) หรือพูดคุยกับผู้ฟังมากกว่าเป็นการอ่าน (read) จึงหว่าจะโคนเป็นไปอย่างเหมาะสม น้ำเสียงของผู้บรรยายทั้งชายและหญิงส่วนใหญ่มีความชัดเจน นุ่มนวลน่าฟัง และที่สำคัญคือ มีความต่อเนื่อง โดยตลอด

- อุดมการณ์ของผู้บรรยาย พบว่าผู้บรรยายทุกคน ล้วนมีจิตสำนึกที่ดีและมีความศรัทธาต่อสถาบันพระมหากษัตริย์อยู่เป็นพื้นฐาน อีกทั้งมีความเต็มใจและภาคภูมิใจที่ได้ปฏิบัติหน้าที่ผู้บรรยายรายการถ่ายทอดพระราชพิธีและพิธีสำคัญ

ผลจากการนำเสนอในลักษณะดังกล่าวย่อมเสริมน้ำหนักในการตอกย้ำเพื่อสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นทั้งยังทำให้รายการที่นำเสนอมีความน่าเชื่อถือและน่าสนใจ

ผลจากการศึกษาสรุปได้ว่ากลไกการทำงานของเนื้อหารายการถ่ายทอดพระราชพิธีสำคัญ เป็นกระบวนการในการสร้างความหมายเพื่อตอกย้ำและผลิตซ้ำ การสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ความหมายที่มีโน้มน้าวที่จะเกิดขึ้น ย่อมนำไปสู่ความเห็นพ้องต้องกันของประชาชนในอันที่จะร่วมกันธำรงรักษาสถาบันพระมหากษัตริย์ จึงถือได้ว่ากลไกรายการถ่ายทอดพระราชพิธี และพิธีสำคัญของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ได้ปฏิบัติภารกิจในการธำรงรักษาสถาบันพระมหากษัตริย์

ในเมื่อสถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นสถาบันหลักที่มีความสำคัญอย่างสูงยิ่งของสังคมไทย สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ในฐานะสื่อมวลชนของรัฐ จำเป็นต้องทำหน้าที่ถ่ายทอดรายการพระราชพิธีและพิธีสำคัญเพื่อผลิตทดแทนอุดมการณ์หลักของสังคมสืบไป

อภิปรายผล

ผลจากการศึกษาครั้งนี้ ทำให้ผู้วิจัยเข้าใจบทบาทหน้าที่และการดำเนินงานของรายการถ่ายทอดพระราชพิธีและพิธีสำคัญของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ที่มีต่อการธำรงรักษาสถาบัน

พระมหากษัตริย์ ซึ่งถือเป็นสถาบันหลักและมีความสำคัญอย่างสูงยิ่งต่อสังคมไทย ทั้งในด้านจุดเด่นและจุดด้อยเป็นอย่างดี ทั้งยังสามารถใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินงานถ่ายทอดรายการพระราชพิธี และพิธีสำคัญของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ยังสามารถนำผลจากการวิจัยครั้งนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์ รายการถ่ายทอดประเภทอื่น ๆ ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยได้อีกด้วย

ข้อจำกัดในการวิจัย

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้มีข้อจำกัดทางด้านการรวบรวมข้อมูล ประเภทเนื้อหาของ รายการถ่ายทอดพระราชพิธี และพิธีสำคัญ ซึ่งแถบบันทึกเสียงต้นฉบับรายการถ่ายทอดพระราชพิธี เนื่องในมหามงคลสมัยเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมพรรษา 5 รอบ บางพระราชพิธีหาต้นฉบับไม่พบและเทปต้นฉบับรายการพระราชพิธีและพิธีสำคัญบางรายการบันทึกเสียงไว้ไม่สมบูรณ์ เช่น บางรายการไม่มีเสียงช่วงเปิดรายการ อย่างไรก็ตามเทปบันทึกเสียงต้นฉบับ รายการถ่ายทอดพระราชพิธีและพิธีสำคัญ ซึ่งผู้วิจัยใช้เป็นข้อมูลในการศึกษา โดยส่วนใหญ่มีความสมบูรณ์ทั้งในด้านเนื้อหาและคุณภาพเสียงที่ชัดเจน ผู้วิจัยจึงเชื่อว่าข้อมูลที่นำมาใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีความน่าเชื่อถือ และมีความสมบูรณ์เพียงพอสำหรับการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. การวิจัย เรื่อง "บทบาทของรายการถ่ายทอดพระราชพิธีและพิธีสำคัญของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ต่อการธำรงรักษาสถาบันพระมหากษัตริย์ในวโรกาสเฉลิมฉลองพระชนมพรรษา ครบ 60 ปี ครั้งนี้ นับว่าเป็นประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ทำให้ทราบถึงข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับลักษณะแบบแผนของพระราชพิธีตามโบราณราชประเพณี ซึ่งนับเป็นมรดกอันล้ำค่าทางวัฒนธรรมของไทยที่ควรค่าแก่การภาคภูมิใจและควรรักษาสืบทอดต่อไป หากไม่มีการถ่ายทอดรายการพระราชพิธี อนุชนรุ่นหลังย่อมไม่สามารถทราบถึงประวัติและคุณค่าของพระราชพิธีที่เรามีอยู่ได้หรือมีผู้ทราบเพียงในวงจำกัด

1.2 การถ่ายทอดรายการพระราชพิธีและพิธีสำคัญ ซึ่งสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องย่อมมีส่วนช่วยตอกย้ำ ทำความเข้าใจต่อประชาชนให้ตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของสถาบันพระมหากษัตริย์ที่มีต่อสังคมไทยได้เป็นอย่างดีและอย่างทั่วถึง อันจะส่งผลดีต่อความมั่นคงของชาติ ตลอดจนการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นตลอดไป

ด้วยเหตุผลทั้ง 2 ประการดังกล่าว สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จึงสมควรทำหน้าที่ถ่ายทอดรายการพระราชพิธีและพิธีสำคัญตลอดไป ทั้งควรมีการปรับปรุงในส่วนที่ยังบกพร่องบางประการให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเกี่ยวกับผลของการดำเนินงานเกี่ยวกับองค์การสื่อสารมวลชนตัวสาร (message) และช่องทางสื่อสารแต่ไม่ได้วิเคราะห์ทางด้านผู้รับสาร ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของกระบวนการสื่อสาร หากมีการศึกษาวิจัยถึงผลกระทบทางด้านผู้รับสารก็จะทำให้ทราบถึงทัศนคติและความสนใจของผู้ฟังที่มีต่อรายการถ่ายทอดพระราชพิธีและพิธีสำคัญได้อีกทางหนึ่ง อันจะทำให้การศึกษาวิจัยรายการถ่ายทอดพระราชพิธีหรือพิธีสำคัญมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น